

Sygn. akt IV CSK 637/12

POSTANOWIENIE

Dnia 16 maja 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Irena Gromska-Szuster (przewodniczący)

SSN Grzegorz Misiurek (sprawozdawca)

SSN Maria Szulc

w sprawie z wniosku Skarbu Państwa - Naczelnika Pierwszego Urzędu
Skarbowego w T.

przy uczestnictwie W. D.

o wpis,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 16 maja 2013 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy

od postanowienia Sądu Okręgowego w B.

z dnia 11 lipca 2012 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w B. do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia
o kosztach postępowania kasacyjnego**

Uzasadnienie

Sąd Rejonowy w B. postanowieniem z dnia 29 lutego 2012 r. oddalił wniosek Skarbu Państwa – Naczelnika Pierwszego Urzędu Skarbowego w T. o dokonanie wpisu hipoteki przymusowej w kwocie 102.558,67 zł w dziale IV księgi wieczystej Kw Nr [...].

Sąd Rejonowy wskazał, odwołując się do poglądu Sądu Najwyższego wyrażonego w uchwale z dnia 8 grudnia 2005 r., III CZP 101/05 (OSNC 2006, nr 11, poz. 180), że podstawę wpisu w księdze wieczystej hipoteki – stosownie do art. 109 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (tekst jedn.: Dz. U. z 2001 r. Nr 124, poz. 1361 ze zm.; dalej: „u.k.w.h.”) - może stanowić tylko oryginał tytułu wykonawczego. Uznał, że zasada ta odnosi się również do wpisu hipoteki na podstawie administracyjnego tytułu wykonawczego wystawionego przez wierzyciela zgodnie z art. 26 ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (tekst jedn.: Dz. U. z 2005 r. Nr 229, poz. 1954 ze zm.; dalej: „u.p.e.a.”), a więc także tytułu, o którym mowa w art. 35 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (tekst jedn.: Dz. U. z 2005 r. Nr 8, poz. 60 ze zm.; dalej: „Ordynacja podatkowa”). Tymczasem wnioskodawca załączył do wniosku odpisy administracyjnych tytułów wykonawczych stwierdzających należności podatkowe, co stanowi przeszkodę do dokonania wpisu (art. 626⁹ k.p.c.).

Sąd Okręgowy w B. postanowieniem zaskarżonym skargą kasacyjną oddalił apelację wnioskodawcy od postanowienia Sądu Rejonowego, podzielając przyjęte za podstawę zaskarżonego orzeczenia ustalenia faktyczne i ich ocenę prawną. Sąd Okręgowy stwierdził przy tym, że wnioskodawca nie wykazał, aby istniały przeszkody proceduralne uniemożliwiające uzyskanie kolejnego tytułu administracyjnego w oryginale, koniecznego do wpisu hipoteki przymusowej. Jednocześnie zauważył, że w załączonych do wniosku odpisach tytułów wykonawczych w wielu miejscach znajdują się adnotacje o istnieniu odpowiednich wpisów w oryginałach, co wskazuje na to, iż odpisy te nie zawierają wszystkich koniecznych elementów treści, przewidzianych w art. 27 u.p.e.a., stosownie do

wzoru ustalonego w załączniku do rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 22 listopada 2001 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz. U. Nr 137, poz. 1541 ze zm.; dalej: „załącznik do rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 22 listopada 2001 r.”).

W skardze kasacyjnej, opartej na obu podstawach określonych w art. 398³ § 1 k.p.c., wnioskodawca, zastąpiony przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa, zarzucił naruszenie:

- art. 31 ust. 1 u.k.w.h. w związku z art. 250 k.p.c. w związku z art. 244 § 1 k.p.c. i art. 13 § 2 k.p.c. w związku z art. 109 ust. 1 u.k.w.h. w związku z art. 35 § 1, § 2 pkt 2 i § 3 w związku z art. 34 § 1 Ordynacji podatkowej przez uznanie, że odpis administracyjnego tytułu wykonawczego sporządzonego w oparciu o przepisy ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, urzędowo poświadczony przez administracyjny organ egzekucyjny, w którego aktach znajduje się oryginał tytułu, nie stanowi podstawy wpisu hipoteki przymusowej w księdze wieczystej oraz

- art. 109 ust. 1 u.k.w.h. w związku z art. 35 § 1, § 2 pkt 2 i § 3 w związku z art. 34 § 1 Ordynacji podatkowej przez błędne zastosowanie i oddalenie wniosku mimo istnienia przesłanek do dokonania wpisu.

Powołując się na tak ujęte podstawy kasacyjne, skarżący wniósł o uchylenie postanowienia Sądu Okręgowego i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 109 ust. 1 u.k.w.h., wierzyciel, którego wierzytelność jest stwierdzona tytułem wykonawczym, określonym w przepisach o postępowaniu egzekucyjnym, może na podstawie tego tytułu uzyskać hipotekę na wszystkich nieruchomościach dłużnika (hipoteka przymusowa). Na gruncie tego przepisu powstała wątpliwość, czy podstawę unormowanego nim wpisu może stanowić wyłącznie oryginał sądowego tytułu wykonawczego, czy również jego odpis notarialnie poświadczony za zgodność z oryginałem. Rozstrzygając tę kwestię w uchwale z dnia 8 grudnia 2005 r., III CZP 101/05, Sąd Najwyższy uznał,

że podstawę wpisu hipoteki przymusowej może stanowić tylko oryginał tytułu wykonawczego.

W sprawie niniejszej wyłonił się jednak problem, czy pogląd ten można odnieść do sytuacji, w której podstawę wpisu hipoteki ma stanowić administracyjny tytuł wykonawczy. Sądy obu instancji opowiedziały się odpowiedzią twierdzącą na tak postawione pytanie. Ocenę trafności tego stanowiska - kwestionowaną przez wnioskodawcę w skardze kasacyjnej - trzeba rozpocząć od przypomnienia motywów, które zaważyły na treści przytoczonej uchwały w sprawie III CZP 101/05.

Sąd Najwyższy wskazał, że ustawodawca, dopuszczając w art. 109 ust. 1 u.k.w.h. ustanowienie hipoteki na podstawie tytułu wykonawczego, odwołał się do definicji tego tytułu zawartej w przepisach o postępowaniu egzekucyjnym. W kodeksie postępowania cywilnego jest to przede wszystkim art. 776, zgodnie z którym tytułem wykonawczym jest tytuł egzekucyjny zaopatrzony w klauzulę wykonalności. Z przymiotu tego - wedle utrwalonego stanowiska Sądu Najwyższego - korzysta jedynie tytuł wykonawczy w postaci oryginału. Wynika to nie tylko z przepisów kodeksu postępowania cywilnego, w których zawsze mówi się wprost o tytule wykonawczym, a nie jakiegokolwiek jego wtórnej postaci, ale także z regulacji określających szczególny sposób uzyskiwania dalszych tytułów wykonawczych (art. 793 k.p.c.) oraz tytułu wykonawczego w miejsce utraconego (art. 794 k.p.c.). Również w art. 626² § 3 k.p.c. wskazano, że do wniosku o dokonanie wpisu w księdze wieczystej należy dołączyć dokumenty stanowiące podstawę wpisu, a nie ich odpisy. Tymczasem w przypadkach, w których ustawodawca dopuścił możliwość posłużenia się odpisem dokumentu, zostało to wypowiedziane wyraźnie (art. 89 § 1, art. 250 § 1, art. 484 § 4 k.p.c.). Dokonanie wpisu na podstawie dokumentu z podpisem notarialnie poświadczonym, dopuszcza art. 31 u.k.w.h. ale z zastrzeżeniem, że przepisy szczególne nie przewidują innej formy dokumentu. W odniesieniu do tytułu wykonawczego stanowiącego podstawę wpisu hipoteki przymusowej takim przepisem szczególnym jest art. 109 u.k.w.h. Przeszkody, które może napotkać wierzyciel prowadzący egzekucje przeciwko kilku dłużnikom albo z kilku części składowych majątku tego samego dłużnika, mogą być usunięte przez uzyskanie dalszych tytułów wykonawczych.

Nietrudno zauważyć, że nie wszystkie spośród przytoczonych argumentów - niewątpliwie ważkich w odniesieniu do wpisu hipoteki przymusowej na podstawie sądowego tytułu wykonawczego - mogą posłużyć do rozstrzygnięcia kwestii, czy wpis takiej hipoteki może zostać dokonany wyłącznie w oparciu o oryginał administracyjnego tytułu wykonawczego.

W myśl art. 34 § 1 Ordynacji podatkowej, Skarbowi Państwa i jednostce samorządu terytorialnego przysługuje hipoteka na wszystkich nieruchomościach podatnika, płatnika, inkasenta, następcy prawnego lub osób trzecich z tytułu zobowiązań podatkowych powstałych w sposób przewidziany w art. 21 § 1 pkt 2, a także z tytułu zaległości podatkowych w podatkach stanowiących ich dochód oraz odsetek za zwłokę od tych zaległości, zwana dalej "hipoteką przymusową". Stosownie zaś do art. 35 § 1 i § 2 pkt 2 tej regulacji, hipoteka przymusowa powstaje przez dokonanie wpisu do księgi wieczystej na podstawie tytułu wykonawczego. Nie ulega wątpliwości, że w tym ostatnim unormowaniu chodzi o tytuł wykonawczy w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Regulacja ta nie definiuje pojęcia „tytuł wykonawczy”; wskazuje natomiast jego elementy konstrukcyjne (art. 27).

W orzecznictwie Naczelnego Sądu Administracyjnego przyjmuje się, że podstawę egzekucji administracyjnej może stanowić tylko oryginał tytułu wykonawczego (zob. wyrok z dnia 11 stycznia 2007 r., II OSK 146/06, niepubl.). Wniosek o wpis hipoteki przymusowej na podstawie art. 35 § 1 i § 2 pkt 2 w związku z art. 34 § 1 Ordynacji podatkowej nie zmierza jednak do wszczęcia egzekucji, lecz zabezpieczenia zobowiązań podatkowych (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 13 stycznia 2005 r., IV CK 427/04, niepubl.; z dnia 23 czerwca 2005 r., II CK 92/05, niepubl.; z dnia 5 października 2011 r., IV CSK 606/10, niepubl. i z dnia 12 października 2012 r. IV CSK 104/12, niepubl.). Uznanie, że podstawę wpisu tej hipoteki może stanowić wyłącznie oryginał administracyjnego tytułu wykonawczego, prowadziłoby do istotnego ograniczenia wierzyciela w korzystaniu z przysługujących mu uprawnień w celu uzyskania zaspokojenia. Wierzyciel byłby zmuszony dokonać wyboru, czy prowadzić egzekucję, czy też uzyskać zabezpieczenie przez wpis hipoteki; mógłby również

napotkać trudności w uzyskaniu wpisu hipoteki na kilku nieruchomościach dłużnika. Trzeba bowiem zauważyć, że ustawa o postępowaniu egzekucyjnym w administracji - w przeciwieństwie do rozwiązania przyjętego w egzekucji sądowej - nie przewiduje możliwości wystawiania dalszych tytułów wykonawczych; dopuszcza natomiast posługiwanie się - w określonych sytuacjach - odpisem tytułu wykonawczego (art. 26 § 5 i 6, art. 31 § 1, art. 32). W przypadku zatem wpisu hipoteki przymusowej przewidzianej w art. 35 § 1 i § 2 pkt 2 Ordynacji podatkowej trudno odwoływać się do argumentu, że w przepisach o postępowaniu egzekucyjnym w administracji mowa jest tylko o jednej postaci administracyjnego tytułu wykonawczego (oryginale). Skoro wymieniony przepis nie normuje formy (postaci) administracyjnego tytułu wykonawczego, mogącego stanowić podstawę wpisu hipoteki przymusowej, to jej określenia należy poszukiwać na gruncie art. 31 ust. 1 u.k.w.h. Przepis ten wskazuje niezbędne minimalne wymagania formalne w postępowaniu wieczystoksięgowym, obowiązujące przy dokonywaniu wpisów i przyjmuje jako zasadę notarialne potwierdzenie podpisu. Nie odnosi się ona jednak - poza orzeczeniami sądowymi stanowiącymi podstawę wpisu - do dokumentów urzędowych w rozumieniu art. 244 k.p.c. (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 9 marca 2005 r., III CK 132/04, niepubl.; z dnia 17 listopada 2011 r., IV CSK 74/11, niepubl. oraz z dnia 12 stycznia 2012 r., IV CSK 251/11, niepubl.). Zgodnie bowiem z art. 250 § 1 k.p.c., jeżeli dokument znajduje się w aktach organu, o którym mowa w art. 244 § 1, wystarczy przedstawić urzędowo poświadczony przez ten organ odpis dokumentu. Należy zatem uznać, że urzędowo poświadczony odpis administracyjnego tytułu wykonawczego może stanowić podstawę wpisu hipoteki przymusowej w księdze wieczystej. Przyjęcie za podstawę zaskarżonego postanowienia odmiennego zapatrywania, nie pozwala skutecznie odeprzeć zarzutów podniesionych w skardze kasacyjnej.

Sąd Okręgowy winien ocenić, czy załączone do wniosku odpisy tytułów wykonawczych stanowią ich urzędowe odpisy. Zasygnalizowane w tym zakresie zastrzeżenia (str. 6 uzasadnienia postanowienia) wymagają jednoznacznego doprecyzowania i wskazania, czy dotyczą one wszystkich tytułów wykonawczych mających stanowić podstawę wpisu, czy też tylko niektórych z nich. Jeśli waloru urzędowego odpisu nie można przypisać tylko niektórym z tych dokumentów, to nie

stoi to na przeszkodzie częściowemu uwzględnieniu wniosku (zob. postanowienie z dnia 2 grudnia 2009 r., I CSK 132/09, niepubl.).

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w związku z art. 13 § 2 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.